

Одеський державний університет внутрішніх справ
Центр українсько-європейського
наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

**ПАРАДИГМА ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
XXI СТОЛІТТЯ**

18 липня – 28 серпня 2022 року

*Захід присвячений 100-літньому ювілею
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

УДК 378«364»«20»(063)

П18

Організаційний комітет:

Корнієнко Максим Вікторович – доктор юридичних наук, професор, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ;

Надбиська Оксана Ярославівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ;

Матвєєва Лілія Георгіївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та філософії права Одеського державного університету внутрішніх справ;

Ковальова Олена Володимирівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ;

Балтаджи Поліна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня – 28 серпня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 536 с.

ISBN 978-617-554-040-4

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття» (18 липня – 28 серпня 2022 року).

УДК 378«364»«20»(063)

© Одеський державний університет внутрішніх справ, 2022

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2022

ISBN 978-617-554-040-4

ЗМІСТ

To the problem of Ukrainian-Russian relations (on the example of journalism by I. Nechuy-Levytskyi) Abramova I.G.	15
Навчальна дисципліна «політологія» як інструмент громадянської освіти для сталого демократичного розвитку України Авксентьєв А.О.	18
Use of digital technologies in the educational process in the training of biology specialists Avksentieva O.O.	21
Освіта та самоосвіта в умовах глобалізації Агаларова К.А.	24
Роль закладів вищої освіти у формуванні національної пам'яті українців Андрійчук М.Т.	26
Застосування компетентнісного підходу на заняттях латинської мови з іноземними здобувачами вищої освіти в дистанційному форматі Апоненко І.М., Шубкіна К.А.	30
The role of quest-technologies in teaching sociology in English online for forming of soft skills in students of economic specialities Artemenko S.B.	33
Актуальні питання організації державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю в умовах воєнного часу Байло О.В.	35
Питання організації освітнього процесу ЗВО в умовах воєнного стану Балацька О.Р.	38
Філологічна освіта в умовах війни: стан та перспективи Баньої В.Ф., Харківська О.В.	41
Особистість викладача української мови як іноземної в контексті культурної дипломатії Барабаш С.М.	44
Розвиток комунікативних компетентностей та навичок інтерактивної взаємодії іноземною мовою у студентів філологічних факультетів на прикладі «Дитячих історій» Петера Бікселя в рамках аудиторних занять з домашнього читання Баран У.С.	46

Аналіз діяльності товариства «Взаїмна поміч українського вчителства» у роки першої Світової війни	
Берест І.Р.	48
Роль освіти у формуванні соціального капіталу	
Білик О.І.	53
Роль людини в сучасному правопізнанні	
Бобровник С.В.	55
Роль симулятивних тренажерів у підвищенні кваліфікації лікаря хірурга	
Бондарєв Р.В., Іванцок В.М., Бондарєва О.О.	60
Soft power культурного фронту: актуалізація візуального контенту	
Боярьська Л.В.	62
Науково-методичні підходи до вивчення впливу політичних ідеологій на науку	
Бусленко В.В.	66
Підготовка майбутніх медичних сестер до роботи з особами геронтологічного віку в умовах дистанційного навчання	
Буц О.Г.	69
Міжнародно-правова відповідальність держави за дії державних органів у мирний час та в умовах воєнного стану: важливий аспект тематики робочих програм навчальних дисциплін при підготовці закладами вищої освіти фахівців у сфері дипломатії та державного управління	
Важна К.А.	71
Чинники національної ідентифікації студентської молоді у сучасних реаліях	
Вайдич Т.В.	75
Окремі питання залучення практичних працівників до освітнього процесу поліцейських	
Вакулик О.А., Лучко О.А.	77
Підвищення кваліфікації – є складовою професійного розвитку працівника	
Валевська Л.О., Соколовська О.Г.	79
Євроінтеграційний вектор впровадження коучингових технологій в процес підготовки конкурентоздатних фахівців	
Варіна Г.Б.	81
Розв’язування прикладних задач з математики у формі інтерактивної вправи «Ажурна пилка» студентами галузі знань 22 охорона здоров’я	
Василенко І.О.	85

Особливості адаптації студентів до дистанційного навчання в умовах війни Васильєва Г.Ю.	87
Методологічний інструментарій соціології права Вереша Р.В.	91
Політологічна освіта в умовах війни та глобальних викликів ХХІ ст. Внучко С.М.	95
Значущість країнознавчих знань у професійній культурі перекладача Гаврилова І.М.	98
Фахова підготовка видавців в умовах війни: виклики часу Ганжуров Ю.С.	100
Трансформація медіаландшафту України та журналістської освіти в умовах війни Гондюл О.Д.	103
Питання на часі: викладання історії України у закладах вищої освіти Горбань Т.Ю.	106
ООН та освіта у сфері прав людини Горелкіна К.Г.	109
Колабораціонізм та освітня діяльність на тимчасово окупованих територіях України Горпинюк О.П.	112
Сучасні тенденції інноваційного розвитку транспортного комплексу України в умовах євроінтеграції Гречан А.П.	115
Soft skills для професії психолог Гузенко В.А.	118
До питання про шляхи отримання освіти в умовах воєнного стану Давидова І.В.	120
Актуальні напрями педагогічних досліджень в реаліях глобальних викликів ХХІ століття: філософське осмислення проблем Даньків А.К., Штоллцел Ю.Ю.	123
Сучасна вища освіта в фізичній культурі та спорті Дармофал Е.А., Губа А.В.	125
Мовна свідомість і мовна практика українців у контексті війни Демиденко Г.Г.	128

Формування програмних результатів навчання та Soft skills при вивченні освітньої компоненти «Професійно-етичні основи роботи психолога» Джежик О.В.	131
Scientific research methods in psychology Dzevulska I.V., Sinitskaya A.M., Tytarenko V.M.	135
Роль викладача у формуванні Soft skills у студентів медичних закладів вищої освіти Димар Н.М.	139
Psychosemantic diagnostics of professional consciousness of a manager Drobot O.V.	142
Формування професійних компетентностей та розвиток особистості студентів спеціальності «Соціальна робота» Дубініна Я.П.	145
Реформування системи надання адміністративних послуг органами влади Дяченко В.В.	150
Manifestation of the national culture independence in learning a foreign language by students of higher education institutions of Ukraine Yefimova O.M., Zhytska S.A.	154
Developing 'Soft skills' while studying foreign languages in higher military educational institutions Zhytska S.A., Yefimova O.M.	157
Формування сучасного глобального світогляду фахівців в умовах глобальних викликів ХХІ століття Жук О.О.	160
Використання електронного підпису для забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного стану Журило С.С.	163
Робота наукових гуртків під час воєнного стану Забуга Ю.Ю.	166
Про особливості формування професійного світогляду юриста в сучасних умовах Завальна Ж.В.	169
Оцінювання якості освіти випускників вищих військових навчальних закладів за підсумками їх службової діяльності Зіборєва О.Б., Яшкін В.В.	172

Накладення арешту на активи під час розслідування злочинів РФ: навчально-методичні та організаційно-правові аспекти Іваницький С.О.	175
Аналіз діяльності українського бізнесу в умовах війни Іванов М.В.	177
Результати клінічної апробації нового локального методу лікування в комплексній терапії запальних захворювань пародонту Івченко Н.А., Давіденко О.М.	180
Технічне регулювання в Україні Калашник О. В.	185
Державна політика у сфері юридичної освіти: проблеми, перспективи та міжнародний досвід Карпенко Р.В.	187
Окремі питання військового обліку жінок в умовах воєнного стану Кисилова К.В.	190
Університетська освіта та професійна підготовка у сфері системи конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: принципи, зміст та методи Ковальчук С.О.	193
Текст – дискурс: корелятивні зв'язки Козак С.В.	197
Прийоми розвитку соціального інтелекту у студентів-перекладачів Козяревич-Зозуля Л.В.	201
Про деякі проблеми, що мають місце у науково-педагогічній діяльності України у військовий час Колб О.Г.	204
Набуття і розвиток професійної компетентності в світі BANI і TUNA Колос І.В.	208
Паралаксне бачення освіти в умовах війни Колотило В.В.	211
Правові засади розвитку екологічної освіти в Україні Кондратюк Т.М.	213
Розвиток “soft skills” у здобувачів вищої освіти у контексті навчання фахової іноземної мови Конопляник Л.М.	214

Особливості проведення лабораторних робіт в умовах дистанційного навчання Коробко А.І.	219
Характеристика правового забезпечення бюджетного процесу як провідної складової фінансової безпеки Коробцова Д.В.	221
Ефективність і доцільність практичних завдань з психологічних дисциплін у дистанційному навчанні Костик Л.Б.	224
Дидактична адаптація студентів у парадигмі вищої освіти: теоретичний аналіз Костюшко Г.О.	228
Фахове самовдосконалення викладачів в системі вищої освіти в умовах збройного конфлікту Кравцова З.С.	232
Molecular genetic predictors in aging mechanisms Kuzmenko I.A.	236
Комунікативна культура як одна із основних складових іміджу сучасного керівника закладу освіти Кутова С.О.	238
Юридичні інновації: досвід впровадження у освітньому процесі Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка Кучук А.М.	241
Типи росіянізації: причини і наслідки Лавер О.В.	244
Особливості безпеки у кіберпросторі в умовах воєнного стану Лещенко А.В.	249
Навчання вищої математики в умовах дистанційного навчання Лиходєєва Г.В.	252
Інтерактивне навчання курсантів під час дослідження історії українського правопису Логвіненко Н.М.	253
Права здобувачів вищої освіти під час дистанційного навчання в контексті пандемії COVID-19 Лотиш Т.В.	258

Raising students' awareness of the linguist's ethical responsibilities as a response to the challenges of teaching the course of Cognitive linguistics during the wartime	
Lunyova T.V.	261
'Paradoxes' of critical thinking	
Lyashenko D.M.	264
Розвиток критичного мислення у здобувачів вищої освіти як основної складової освітнього портфоліо	
Магас Л.М.	269
Вектори розвитку професійних якостей педагогів, які допоможуть адаптуватись в умовах світу BANІ	
Марейчева О.В.	272
Основні завдання та функції органів Національної поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах воєнного стану	
Мартиненко Д.Б.	274
Війна України/війни пам'яті та викладання історії України	
Мартинова І.С.	279
Освітнє середовище закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання як передумова формування Soft kills майбутніх правоохоронців	
Марченко О.Г.	283
Ініціативи щодо оптимізації освітнього процесу закладів вищої освіти	
Михайленко М.Г.	287
Бренд науковця: вимога часу	
Михайліченко Т.О.	290
Бізнес-освіта магістрів-аграріїв в умовах євроінтеграції: митний аспект	
Мороз С.Е.	293
Посилення ролі викладання історії українського мистецтва в закладах вищої освіти в умовах війни	
Мосендз О.О.	297
Practical aspects of military terminology in contemporary educational framework	
Navrotska I.M.	300
Самоактуалізація особистості в періоди кризових ситуацій	
Нежинська О.О.	303

Кібергігієна – безпечний інформаційний простір науково-педагогічного працівника Нікітенко А.О.	309
Організація навчальної діяльності студентів із медичної і біологічної фізики засобами задач в умовах глобальних викликів сучасності Новікова І.М.	310
Інтерація викладач – студент під час навчання у ЗВО прифронтового міста Олексенко О.А.	315
Проблеми групової динаміки та комунікації студентів в умовах дистанційного навчання в Україні Олещенко Л.М.	319
Сучасна правнична освіта в Україні: проблеми та перспективи Орлова О.О.	322
Роль конкуренції у розвитку сучасного підприємництва Перцович Т.О.	325
Медіаосвіта як засіб профілактики інтернет-залежності в середовищі здобувачів вищої освіти Петровська К.В.	330
Характерні особливості гібридної війни Підгірна В.Н.	334
Soft skills як найважливіший компонент професіоналізму Плахотнік О.О.	337
Challenges of third-level education in Ukraine: perspective of Taras Shevchenko National University of Kyiv Ровогознуук R. V.	339
Моральна складова в особистісному й професійному розвитку студентської молоді Подольян Г.П.	342
Досвід викладання студентам магістратури навчальної дисципліни «Правові проблеми еколого-правової культури і освіти» Позняк Е.В.	344
Використання моделі змішаного навчання у системі вищої освіти Полонка І.А.	348
Діджиталізація освітнього процесу на прикладі медичного освітнього закладу Приступа Б.В., Рожковський Я.В.	351

Інтенсифікація іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання Пришупа Ю.Ю.	355
Мобільність закладу вищої освіти як фактор підвищення його конкурентоспроможності в європейському освітньому просторі Проніков О.К.	358
Методичні аспекти підготовки магістрів з фізичної терапії в закладах вищої освіти Пустовойт Б.А.	362
Освітньо-правові аспекти протидії інформаційним загрозам в Україні Радзієвська О.Г.	365
Особливості змішаної форми навчання в умовах сучасного освітнього середовища Радченко М.І.	368
Importance of developing soft skills for lifelong success Rembach O.O.	372
Проблеми формування soft skills в студентській спільноті Дем'яненко О.О., Репета Л.А.	375
Етична компонента як невід'ємна складова професійної підготовки фахівців Рихліцька О.Д.	377
Впровадження інтерактивних методів навчання при вивченні іноземної мови в процесі підготовки майбутніх фахівців Національної гвардії України Романюк В.Л.	379
Донозологічна діагностика здоров'я здобувачів освіти в умовах сьогодення Рубан Л.А., Гончаров О.Г.	382
Покращення відносин між здобувачем ступеня PhD та науковим керівником як чинник якості української аспірантури Румянцева О.А.	385
Деякі тенденції розвитку андрагогічної компетентності педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти Самко А.М.	389
Формування у студентів навичок креативного мислення при вивченні ними порівняльного правознавства Сапарова А.О.	393

Стратегічні напрями розвитку Національного медичного університету імені О.О. Богомольця	
Саханда І.В.	396
Деякі міркування щодо освіти, кібергігієни та прав людини у XXI столітті	
Селезньова О.М.	398
Особливості навчального процесу в закладах вищої медичної освіти в умовах надзвичайних станів	
Середа П.І., Ємельянова О.І.	402
Prosodic parameters of speech	
Syvokin H., Kartel T.	405
The role of CAT-tools in future translator training	
Sydorenko Yu.I.	408
Дистанційна освіта у підготовці фахівця-логопеда під час складних суспільно-політичних обставин	
Січкачук Н.Д.	410
Відомча освіта в Україні в умовах євроінтеграційних процесів	
Славна О.В.	415
IT-індустрія під час воєнного стану в Україні	
Сліпченко В.Г.	417
Суть оцінювання – як складової освітньої системи	
Слободяник Г.Я.	420
Особливості риторики російсько-української війни	
Смола Л.Є.	424
Застосування сучасних інформаційних технологій як мотиваційний елемент в підготовці конкурентоспроможних фахівців	
Сокульська Н.Б.	427
Аспекти допиту потерпілих у кримінальних провадженнях за фактами вчинення крадіжок неповнолітніми	
Сорока І.В.	430
Роль економічної освіти та культури в управлінні персоналом транспортної галузі	
Спіцина А.Є.	432
Сучасні принципи організації медичної освіти, заснованої на компетентності	
Степанова Г.М.	437

Онлайн-освіта: перешкоди в умовах воєнного стану Столяренко О.М.	440
Особливості психологічної та педагогічної адаптації здобувачів вищої освіти до освітнього процесу під час воєнного стану Ступеньков С.О.	443
Usage of technical devices in the educational process Suima I.P.	446
Досвід використання інтерактивного навчального контенту з використанням платформи H5P в курсі медичної мікробіології Тарасов Є.В.	449
Перспективи якості надання освітніх послуг ЗВО Теретьєва Н.О.	452
Компліментарні висловлювання як засіб уникнення конфлікту в освітньому середовищі Ткач О.В.	454
Навчання студентів компаративному правовому світогляду для формування досвіду невизначеності концептуальних світів Ткаченко О.В.	458
Цифрові компетентності працівників вищих навчальних закладів в умовах цифровізації Токарева В.О.	461
Система принципів навчання у сучасному закладі вищої освіти Толмачова І.М.	465
Причини та наслідки «непримиримої війни» в ґрунтознавстві Топольний Ф.П.	467
Універсальні навички як перевага у побудові кар'єри у світі BANI Торяник Ж.І.	472
Особливості моделі формування толерантності майбутніх офіцерів Національної гвардії України у закладах вищої освіти Тробиук Н.Ю.	475
Специфіка особистісно-професійного буття науково-педагогічних працівників крізь призму екзистенціалізму в умовах воєнного стану Федюк В.В.	478
Парадигма вищої юридичної освіти в Україні в інформаційній сфері в умовах глобальних викликів ХХІ століття Фурашев В.М.	482

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств в умовах глобалізації міжнародної економіки Фурса В.А.	486
Розвиток здатності критичного мислення, або знов про методи і форми підготовки здобувачів вищої освіти Ханжи В.Б.	489
Кейс-метод у процесі професійної підготовки майбутніх юристів Чернік С.Д.	493
До питання інтеграції дисциплін у професійній підготовці майбутніх пілотів цивільної авіації Чорноглазова Г.В.	497
Сучасні тенденції трансформаційних змін в освітній галузі України Чубрей О.С.	501
Окремі правові та процесуальні аспекти процедури обміну обвинувачених або засуджених військовополонених Чугасвська А.В.	504
До поняття міжособистісного гендерного конфлікту Шевченко З.В.	508
Освіта – це зброя, якою можна досягти миру Шепель О.С.	510
Актуальні напрями педагогічних досліджень в реаліях глобальних викликів ХХІ століття: філософське осмислення проблем Штолцел Ю.Ю., Даньків А.К.	514
Особливості формування soft skills у студентів-філологів Щербакова Н.В.	517
Comprehension and development of soft skills Yurko N.A.	519
Проблеми криміналізації колабораціонізму в Україні Юрко С.С.	523
Антропоцентричний характер медичних епонімів Яремко А.С.	527
Концепт самості в суб'єкт – суб'єктних освітніх відносинах Яценко В.А.	530

2. URL: <http://uk.wikipedia.org/> Вільна енциклопедія
3. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Державна служба статистики України)
4. Глазкова Г. Як подолати ризики та небезпеки для української економіки при вступі України до СОТ. *Молода економіка*. 2018. грудень. С. 33–40.
5. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посібник. К. : Знання, 2018. 463 с.

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ, АБО ЗНОВ ПРО МЕТОДИ І ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ханжи В.Б.

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії та біоетики
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Згідно з декларацією сенсу та головної мети існування й розвитку (або, як кажуть, «місії») практично кожного українського вищого навчального закладу, виші прагнуть до поліпшення стану та закладання перспектив становлення тих чи інших галузей шляхом безперервної підготовки працівників, а також до вдосконалення наукової діяльності, що забезпечуватиме необхідний рівень знань, розуміння та вмінь фахівців відповідного профілю. З огляду на це вельми важливою виглядає гуманітарна компонента підготовки майбутніх спеціалістів (незалежно від напрямку), оскільки здатності критичного мислення, грамотної аргументації суджень, знання іноземних мов, загальна ерудованість завжди цінувалися як ознаки інтелектуальної еліти суспільства.

Не секрет, що в студентському та аспірантському середовищі доволі поширеною є думка, що всі необхідні для майбутнього професіонала знання і вміння можуть бути надані через викладання галузевих та конкретно-спеціальних дисциплін, а гуманітарні дисципліни (перш за все, філософія) нібито є «зайвими», оскільки відверто вибиваються з контексту підготовки майбутнього фахівця. Однак дисципліни вузькопрофесійної підготовки в головній своїй інтенції не мають на меті формування кругозору нових поколінь громадян України, а також вдосконалення розуміння міжпредметних зв'язків, що дають цілісне

уявлення про природу і динаміку становлення досліджуваних феноменів та процесів. Саме в лоні дисциплін філософського кола з найдавніших часів і до сьогодення навчають мисленню, виховують здатність його поглиблення, вдосконалюють вміння формулювати обґрунтовану, аргументовану думку (окрім цієї, логіко-методологічної, функції, про яку мова піде далі, фундаментально значущими є також світоглядна, етико-аксіологічна та ін.).

Запропоновані матеріали присвячено питанню відповідності методів і форм підготовки здобувачів вищої освіти меті підсумкового випуску в професійний світ висококваліфікованих, глибоко мислячих фахівців.

Наукове знання є принципово відмінним від знання, наприклад, релігійного (в фундаменті якого – чиста віра) аргументованістю його положень, доказовою базою. Безумовно, зазначена демаркаційна лінія є не настільки різкою і однозначною, адже не секрет, що релігійна віра нерідко підкріплюється знанням, зокрема історичним. Проте ключові, концептуальні позиції доктрини релігійного вчення приймаються на віру, бо, висловлюючись у стилі низки середньовічних мислителів, «віра вище розуму» (Августин Аврелій, Ансельм Кентерберійський, Тома Аквінський) – через неї відкриваються ті істини, які розуму просто невідвласні.

У той же час, наука використовує принципи, що виступають як своєрідні «шлагбауми», які обмежують її від ненаукових і навіть лженаукових «вторгнень». По-перше, це принцип верифікації, висунутий як спосіб підтвердження теорії Віденським гуртком у 20-ті роки ХХ століття. Він базується на констатованій відповідності теоретичних положень досвідним даним. Вчений ділить складні речення на простіші (протокольні) і перевіряє їх на відповідність тому, що відкривається емпірично, в першу чергу – дійсності, що спостерігається. По-друге, не менш значущим для визначення науковості знання є принцип фальсифікації, сформульований Карлом Поппером у 1935 році [3], який, навпаки, вимагає від теорії наявності методологічної можливості її спростування через постановку експерименту (нехай навіть уявного). Кажучи простими словами, сенс цього підходу зводиться до такого. Вчені скільки завгодно довго можуть шукати факти, що підтверджують справедливість теорії. Однак навіть якщо кількість цих фактів зростає від кількох десятків до тисяч або сотень тисяч, ця обставина не робить теорію абсолютно істинною, а лише з більшою мірою ймовірності наближеною до істини. Адже варто тільки виявити хоча б один факт, який категорично суперечить тій теорії, яка була покликана пояснити відповідну феноменальну сферу (на тлі тисяч фактів, що її підтверджують), як відразу теорія виявляється спростованою, а вся попередня дуже ретельна індуктивна робота (від конкретних випадків – до

загальних положень) – сізіфовою працею. В якості ілюстрації наведу приклад, що став класичним. Довгий час орнітологи вважали, що лебеді можуть мати тільки біле оперення, на користь чого свідчила величезна кількість задокументованих досвідних даних. Однак голландська експедиція 1697 року, що виявила у Західній Австралії популяцію чорних лебедів, одним встановленим фактом перекреслила всі старання дослідників, які були прихильниками теорії винятковості білого забарвлення цих прекрасних птахів.

Таким чином, якщо верифікованість теорії передбачає можливість досвідного підтвердження її справедливості, то наявність атрибута фальсифікованості вказує на те, що теорія потенційно спростовувана. І хоч би як дивним це не здалося «незміцнілим розумам», теорія не задовольнятиме критеріям науковості, якщо вона не здатна потенціювати перспективи її критики або навіть повалення. Свого часу американський філософ, логік і математик Чарльз Сандерс Пірс впровадив у науковий тезаурус поняття фалібілізму (від лат. *fallibilis* – схильний до помилок, погрішний), яким він зафіксував напрямок постпозитивізму, згідно з яким наукове знання в будь-якому своєму прояві не претендує на абсолютність та остаточність, а є лише етапом на шляху пошуку істини, проміжним її тлумаченням (це, як наслідок, означає, що в майбутньому потенційно передбачається досконаліша інтерпретація, яка змінить ту, що культивується нині). Цю ідею мислитель висловив у вигляді афоризму, у напівжартівливому тоні заявивши, що абсолютна непогрішність може бути притаманною лише Папі Римському та економічним радникам, але він цілком переконаний, що вона не є притаманною таблиці множення [нав. за: 1]. Справді, «чотири» як результат множення два на два перестає бути інваріантом, якщо йдеться не про десяткову, а, наприклад, про двійкову систему числення. Отже, ніколи не існувала і навряд чи існуватиме наукова теорія, яка була б «безгрішною» у всіх своїх положеннях. Однак у цьому й полягає суть наукового пошуку: наука рухається до істини, набиваючи шишки об аномалії загадкового світу.

А далі виникає резонне питання: наскільки сучасна система освіти здатна забезпечити нашій країні нове покоління вчених, та й взагалі вдумливих фахівців, які володітимуть вкрай необхідним для розвитку будь-якої галузі знання критичним мисленням? Здатність використання описаних вище критеріїв науковості в професійній діяльності могла б виступати одним з маркерів кваліфікованості спеціалістів, але чи є заточеними під мету закладання та вдосконалення цієї здатності робочі програми з дисциплін в наших ВНЗ?! На мій погляд, зонайменш в цій компоненті викладання домінуючої кількості дисциплін є недостатню методично продуманим і забезпеченим. В свою чергу, слабкість

методичного забезпечення (мається на увазі, звичайно ж, не наявність купи паперів для задоволення перевіряючих комісій) пояснюється відсутністю методологічного фундаменту цієї складової освітнього процесу, який, за логікою речей, мав би розроблятися в наукових дослідженнях вчених університетів та академій.

Справа в тому, що в переважній більшості вишів одним з найбільш широко представлених методів діагностики рівню підготовленості здобувачів вищої освіти було і залишається педагогічне тестування, а, відповідно, однією з найпоширеніших форм роботи з такими – буквально намуштровування з метою запам'ятовування правильної відповіді, доволі часто – без необхідного розуміння сутності питання. Всім відомі ті переваги та корисні моменти, які досягаються через використання тестування, а саме: а) каталізація витягання з пам'яті вивченого матеріалу; б) уточнення понятійного апарату; в) швидкість отримання результатів діагностики і т. д. Не заперечуючи вказаних переваг цього методичного інструментарію, зауважу, що задля досягнення цілей розвитку критичного мислення та набуття відповідних професійних компетентностей необхідною є належна культивування також інших – як класичних (опитування, контрольні роботи), так і нетрадиційних – засобів розширення і поглиблення знання та формування критичного мислення здобувачів вищої освіти. Серед останніх особливо виділяються такі форми навчання, як круглі столи, логічні завдання, робота в рамках гуртків кафедри. Моніторинг студентських Інтернет-форумів, на яких обговорюється педагогічний процес, показав, що саме нестандартні підходи, які передбачають творчу атмосферу, вільний дискусійний стиль подачі матеріалу, доступну мову спілкування, запам'ятовуються в першу чергу і приносять користь студентам та аспірантам. Так, на засіданнях круглого столу, які проводились в рамках семінарських занять з дисциплін кафедри філософії та біоетики Одеського національного медичного університету, було неодноразово піддано обговоренню фундаментальні питання (в рамках проблем свідомості та мови, часу, свободи волі, добра і зла, права і моралі) як в загальнофілософській артикуляції, так і через їхнє конкретне опредмечування в темах евтаназії та абортів, сучасних засобів пролонгації життя (кріогенне заморожування, нанотехнології, клонування), сурогатного материнства, експериментів на тваринах і людях, екологічних наслідків медичної та фармацевтичної діяльності та ін. Звичайно, жваву атмосферу очного круглого столу навряд чи можна буде адекватно замінити режимом відеоконференції, але, вважаю, слід спробувати, оскільки в найближчій перспективі дистанційна форма навчання буде залишатися пріоритетною.

Необхідно відзначити, що методичне обґрунтування доцільності і перспективності проведення круглих столів має під собою належне методологічне підґрунтя, яке розроблюється в рамках науково-дослідної роботи кафедри. В методологічних підставах цієї форми занять знайшли своє відображення синергетичний підхід, загальна параметрична теорія систем А. І. Уймова, концепція антропного часу [2, с. 218–219]. Викладацький склад кафедри філософії та біоетики ОНМедУ декларує намір і надалі, вдосконалюючи традиційні та впроваджуючи нові методи і форми навчання, реалізовувати для здобувачів вищої освіти функції гуманітарних дисциплін з розвитку критичного мислення, загальної ерудованості, кругозору, а також запрошує колег з інших вишів до обміну досвідом та співпраці.

Література:

1. Мельвиль Ю. К. Чарлз Пирс и прагматизм. У истоков буржуазной философии XX века. М. : Изд. Моск. ун-та, 1968. 500 с.
2. Ханжи В. Б. Парадигмы времени: от онтологического к антропологическому пониманию : монография. Херсон : Гринь Д. С., 2014. 360 с.
3. Popper K. The Logic of Scientific Discovery. London, New York : Routledge Classics, 2005. 516 p.

КЕЙС-МЕТОД У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Чернік С.Д.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Важливою складовою підготовки майбутніх фахівців-юристів є набуття навичок у сфері правозастосування, необхідних для подальшої успішної правничої діяльності. Одним із ефективних способів їх формування в навчальному процесі вважається використання кейс-метод, який спонукає здобувачів вищої освіти до аналізу конкретних правових ситуацій, застосування набутих знань та формування обґрунтованих висновків.